

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 D, pol leta 16 D, četrta leta 8 D. Izven Jugoslavije 56 D. Naročnina se pošlje na upravnništvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta 5. List se dopušlja do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. — Telefon interurban št. 113.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Vredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravištvu sprejema naročnino, inšerate in reklamacije.

Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprite reklamacije so poštnine proste.

Cekovni račun poštnega urada Ljubljana 10.603. Telefon interurb. št. 113.

38. številka.

MARIBOR, dne 3. septembra 1925.

59. letnik.

Krško, Matija Gubec, Radič in družba.

Med Krškom in Brežicami se dolina Save na Slovenskem drugič razširi v široko ravan. Tu so za slovensko kmetstvo ljudstvo in za hrvatske Zagorce zgodovinsko važna tla, kajti na njih se je bila pred 352 leti usodopolna bitka med slovenskimi kmeti in vojsko grajščakov-velikašev.

V splošnem vrenju, ki je zavladalo v 16. stoletju osobito po srednji Evropi, se je zavedalo tudi slovensko ljudstvo, da je njegov jarem pretežek in trpljenje preveliko, zato se je pod vodstvom Mat. Gubca dvignilo in skušalo streliti okrove ter si priboriti svojo »Staro pravdo«.

Plemenita, ponosna in lepa je bila misel, ki je vodila slovenskega kmeta in njegovega voditelja, toda uspeha ni imel in slovenski kmet je s svojim voditeljem na Krškem polju s krvjo za stoletja zapečatil svojo staro pravdo. Zalostno je končal ta poizkus samopomoči: nesloga upornikov, pomanjkljivo orožje in premala izobraženost in sposobnost voditeljev je bil vzrok poraza napram manjši, a dobro oboroženi in strokovno vodeni sili nasprotnikov. Se huje suženstvo pa je bilo posledica. Ubogi Gubec pa je končal na zagrebskem Markovem trgu na razbeljenem prestolu na grmadi pred svojimi protivniki.

Nedostojno izražljanje.

Z globokim spoštovanjem bi morali govoriti o tem ljudskem stremljenju in z dostojnostjo ter čistim srcem, brez obrekovanja svojih sobratov in brez zavijanja resnice bi ga morali proslavljati. Tako bi moralo biti tudi letos preteklo nedeljo. Toda namesto dostojnega spomina je došlo preteklo nedeljo do grde zlorabe in namesto resnice in poštene besede je bilo zavijanje in hujskanje. Pa kaj hočete družega od ljudi, kakor so Stipica Radič, Pucelj in Prepeluh in njim slični?! Oni ne morejo in ne znajo drugače. A ravno oni imajo najmanj vzroka in najmanj pravice, da govorijo o borbi slovenskega kmetstva ljudstva za njegove politične, gospodarske in kulturne pravice, saj so ravno oni zadnji čas prodali in zaigrali vse in to samo za svojo udobnost.

Gubec in Radič.

Gotovo prav malo pravice govoriti o Gubcu in o punktu slovenskega kmetstva ljudstva ima baš Radič.

Gubca so dvignili kmetje na mesto voditelja in on je hrabro in pošteno vztrajal trden in zvest za visoke in lepe cilje do svoje strašne smrti.

Radiča so tudi dvignili za voditelja hrvatski seljaki, a on je sedaj prodal in zatajil prav vse, za kar je prepisal in govoril ter navduševal ljudstvo.

Gubec je bil junak, ki je končal kot mučenik svoje in svojih tovarišev misli pred silo nasprotnikov na razbeljenem železnem prestolu z razbeljenim žezlom v roki in razbeljeno železno krono na glavi.

Radič v borbi za svoj in svojega ljudstva program ni znal in ni hotel prenesti niti par mesecev prav komednega zapora, kjer je imel svojo dobro hrano in svoje dobro vince, kaj še le, da bi prenesel trdo ječo.

Gubca so vlačili v verigah okrog, ker ni hotel izdajstva. Radiča vozijo v avtomobilih in v salonskih vozovih po Srbiji, po Hrvatskem in Sloveniji in sedaj v Svico, ker je zatajil vse, kar je prej učil.

Zaradi Radičeve politike hrvatsko kmetstvo ljudstvo in z njim deloma slovensko že šesto leto trpi. Hrvatske kmete so zapirali in batinili, ker so ponavljali to, kar jim je pisal in govoril Radič, a nas Slovence gulijo s pomočjo centralizma, katerega je zakrivil največ Radič.

Ali ni smešno: sedaj isti Radič isto blagoslovlja, kar je prej preklinjal in isto obrekuje, kar je prej povzdigoval. Imamo isti centralizem, iste ljudi na vladi v Beogradu, imamo isto monarhijo in istega kralja. Zakaj je sedaj vse to Radiču prav, a nam je celo zameril, ker smo hoteli državo, spoštovali kralja, toda se sedaj ne uklonimo in zahtevamo še vedno drugačno ureditev: namreč takšno, kjer bo na res pošten in ljudski način vsak s svojim gospodaril: Slovenec, Srb, Hrvat a bomo v resničnem sporazumu uredili skupne zadeve.

Ali ne pride vsak človek na misel, da je Radič pač rad videl, da je trpelo stotine in tisoče ljudstva, da pa ni mogel prenesti male preizkušnje, ko je prišel bridki kelih od njega in smo bili na pragu zmage?! Ali ni menda Radič storil tega samo, da so ga izpustili iz komednega zapora?

Gubec je bil siromak, živel je s svojimi siromaki sotrpini, delil z njimi njihovo trpljenje, Radič pa v Zagrebu kraljuje v Prpičevi palači, ki jo je z ljudskim denarjem kupil za 45 milijonov.

Gubca so po porazu njegovi protivniki pripeljali v Zagreb in ga na grmadi sežgali po tedanjem krutem običaju. Radiča njegovi večerajšnji nasprotniki, ki so ga zaradi njegove politike zaprli, sedaj vozijo okrog v salonskih vozovih, a avtomobilih na ljudske stroške. Kaj mislite, zakaj Gubčevi protivniki Gubcu niso izkazovali takšnih časti?!

Bodi dovolj! Radič, kakoršen je danes in kakor je zaključil svojo politiko zadnjih šest let, nima pravice govoriti o Gubcu, ne o slovenski pravdi. Ravno tako ne njegovi slovenski kompanjoni Pucelj in Prepeluh.

Slovensko kmetstvo ljudstvo je hvala Bogu izobrazeno, zavedno in možato, zato spoštuje le poštenost in možatost. Radič lahko brije norce s svojimi Zagorci, če se mu bodo še dali, z našim slovenskim ljudstvom se on norčeval ne bo. To so nam poroki naši slovenski, krščanski može in mladeniči, porok so nam naše žene in mladenke.

Kmeti sin spod. Ptujkega polja.

Dejstva.

Se predno je Radič preukrenil svoj politični zrakoplov od federalistične in republikanske na centralistično in monarhistično stran, so se oglašali razni politični posredovalci — ali najeti in plačani od radikalov, ali pa sami tako navdahnjeni, da so predlagali in pozivali, naj Hrvati in tudi drugi vendar upoštevajo gotova dejstva ter v tem smislu tudi spremenijo svojo politiko Kot na gotovo — milo ali nemilo — dejstvo se je kazalo na radikalno večino ter predlagalo in rotilo, naj se vendar politika tako uravna, da se bo dalo s to večino sodelovati. Za nasprotni slučaj se je pa opozarjalo, da bodo radikali s svojo večino po pomoči samostojnih demokratov vladali naprej in samo to uveljavljali, kar sami hočejo.

Večina radikalov, združenih s samostojnimi demokrati, je bila res dejstvo, dejstvo, ki se ne sme spregledati, je bilo pa tudi to, da je prišlo pri zadnjih volitvah do te večine nasilnim in nepoštenim potem, ko so vendar opozicionalne stranke, ki so stale v manjšini za dobrih 10 mandatorov, dobile dobrih 300.000 glasov več kot pa radikali in samostojni demokrati skupaj, ali takozvani nacionalni blok. Dejstvo je torej, da izid zadnjih volitev ne odgovarja razpoloženju volilcev. Ker se je mnogim krtila volilna pravica in ker so končno volilci le mali del vseh državljanov, je zadnji volilni izid silno daleč od tega, da bi lahko predstavljali in izražali razpoloženje in mišljenje državljanov.

Grožnja in gotovost, da bi radikali s svojo pičlo večino vladali popolnoma po svoji volji, ne oziraje se na druge, pa podaja zopet to dejstvo, da je taka vladna samovolja narodu in državi skrajno škodljiva. V kulturnih in parlamentarnih državah se čisto zgodi, da pride na krmilo vladna manjšina, a to je gotovo, da vsaka vlada, pa najsi bo manjšinska ali večinska, smatra za svojo sveto dolžnost, vladati tako, da dobi od vseh državljanov čim več zaupanja in odobrenja. Namen radikalov, vladati popolnoma samovoljno, je dejstvo največje brezobzirnosti, nasilja ter teptanja naprednih in kulturnih načel.

Radičevci so dejstvo radikalne večine res upoštevali in so po svojem političnem preobratu radikale v pogledu zametavanja ljudske volje še prekosili. Radič je kar čez

cesar!«, in tudi generalom je šlo na smeh. Danes pa vsi delajo take čudne obraze... Saj je vendar davi rekel stotnik, da smo zmagali na oni strani Lipskega.

Marsikdo si je tudi mislil tako, pa ni povedal. Loteval se nas je nemir in skrb...

Polk smo našli pod milim nebom utaborjen dva streljaja daleč od zeljnatih vrtov. Bataljon se je postavil na griču na desni strani ceste.

Na vseh straneh je bilo videti, kako so brezštevilni menažni ognji dim valili proti nebu. Se vedno je škropil tenek, mrzel dež. Moštvo je s prekrizanimi rokami posedalo na tornistih okrog ognjev in je bilo videti vse zamisljeno. Častniki so se družili v gručice in se razgovarjali. Od vseh strani je bilo slišati govorico, da take vojne še ni bilo... da je to uničevalen boj... da bi sovražniku nič ne škodilo, ako bi bil premagan, in da nam hoče samo pomoriti čim več ljudi, ker dobro ve, da mu nazadnje vendarle ostane štirikrat do petkrat več moštva in da tako ostane zmagovalac.

Govorili so tudi, da je cesar pri Wachau zmagal nad Rusi in Avstrijci, da pa mu to nič ne koristi, ker se nasprotnik ne umakne, ampak čaka velikih ojačenj. Kar se tiče Möckerna, se je vedelo, da smo izgubili kljub lepi obrambi Marmonta: sovražnik nas je strl s svojo premočjo. Ta dan smo si izvojevali samo to korist, da smo si odprli pot za umik proti Erfurtu, kajti Giulay se kljub vsem naporom ni mogel polastiti mostov čez Elstero in Pleisso. Vsa armada od prostaka do maršala je bila tega mnenja, da smo zelo na slabem in da se moramo čimprej pričiti umikati. A cesar je mislil drugače: morali smo ostati na mestu.

Ves 17. oktober se nismo ganili in nismo oddali niti enega strela. — Nekateri so govorili o prihodu generala Reynierja s šestnajst tisoč Saksoncev, odpad Bavarcev pa nas je poučil, koliko smemo zaupati svojim zaveznikom.

Protiv večeru se je zvedelo, da se vidi prihajati severno armado preko breitenfelske gorske planote — to je bilo za sovražnika šestdeset tisoč mož več. Zdi se mi, da se vedno slišim preklinjanje, ki je letelo na Bernadotteja, in jezo vzklikanje tistih, ki so ga poznali, ko je bil še priprost častnik republike. Govorili so: »Za vse se ima za-

LISTEK.

Zgodbe napoleonskega vojaka.

V tem kraju sem dobil mrzlico. Sicer pa nisem bil edini v bataljonu: tri četrtine moštva so boleale in hirale. 2e mesec dni so tisti, ki niso mogli več dalje, padali po tleh in kakor mali otroci klicali svoje matere. Srce je to trgalo človeku. Glad, hitri pohod, dež in žalost, da ne bomo več videli domovine in svojcev, vse to je bilo vzrok te bolezn. K sreči pa starši niso videli, kako njih otroci ob cestah ginejo in mro — ta pogled bi bil preveč strahovit: marsikdo bi si mislil, da ni usmiljenosti niti na zemlji, niti v nebesih.

Čim bolj se je dani, tem razločnejše smo videli na levi strani ob cestah, ki so držale v Halle, Lindenthal in Delitsch, upepeljene vasi, kupe mrljev, prevrnjene topove in vozove za smodnik ter od krogel razorana tla, kakor daleč je neslo oko: bilo je mnogo huje kot pri Lützenu. Videli smo tudi, kako so se v tej smeri razvrščevali Prusi ter tisoči in tisoči prodirali preko bojišča. Avstrijcem in Rusom so hoteli podati roko in tako skleniti veliki obroč, v katerem smo se nahajali. Nihče jih ni mogel pri tem ovirati, posebno še zaradi tega, ker sta Bernadotte in ruski general Benningsen, ki sta bila zaostala, prihajala s stoindvajset tisoč mož sveže vojske. Tako je naša armada, ki je bila en sam dan izvojevala tri bitke in se skrčila na stointrideset tisoč vojakov, obkolil železen obroč tristo tisoč bajonetov, ne glede na petdeset tisoč konjenikov in dvanajst sto topov!

Bataljon je odrinil od Schönefelda, da se zopet združi z divizijo na zeljnatih vrtovih. Vsa cesta je bila polna vozil z ranjenci. Zasegli so v ta namen vse vozove iz okolice, med njimi pa so hodile še stotine nesrečnežev z obvezanimi rokami in glavami, bledi, potrti in napol mrtvi. Kdor je le mogel še hoditi, ni šel na voz, a je vendar skušal, da čimprej pride v bolnico.

Z velikim naporom smo se prerivali in gnetli skozi množico, kar je ne daleč od zeljnatih vrtov kakih dvajset huzarjev, ki so bili pridirjali, držeč pištole za strel pripravljene, množico na desno in levo potisnili na polje. Na ves glas so kričali: »Cesar, cesar!«

Bataljon se je takoj umahnil s ceste ter se s prezentiranimi puškami razvrstil pod cesto. Nekaj minut nato so gardni grenadirji na konjih pridirjali mimo s pestmi ob bokih. Vsi so bili pravi velikani z visokimi škornji in visokimi medvedjimi kapami, ki so segale do pleč, da je bil videti samo nos, brki in oči. Ob njih pogledu je zadovoljen vsak rekel sam pri sebi:

»Ti so naši... vrli dečki!«

Komaj so svignili mimo, se je pokazal generalski štab. Misli si stoipetdeset do dvesto generalov, maršalov, ordonančnih in drugih višjih častnikov, ki so jahali na čilih konjih in so bili tako polni zlatega vezanja in redov, da je bilo komaj mogoče spoznati barvo njih uniform. Nekateri so bili dolgi in suhi s ponosnimi obrazi, drugi majhni in zastavni z rdečimi obrazi, še drugi z iskrenimi se očmi in orlovskimi očmi so sedeli na konjih ravni kot kameniti kipi — bil je to lep in obenem grozen pogled.

Med vsemi temi vojskovodji, pred katerimi je že dvajset let trepetala Evropa, pa je napravil name največji vtis Napoleon s starim klobukom in sivim plaščem. Se danes ga vidim, kako je jahal mimo nas s široko, močno brado in med pleči skritim vratom. Vse je kričalo: »Živio cesar!« — On pa ni čul ničesar... toliko se je zmenil za nas kot za pohlevni dež, ki je škropil na nas. Z nagubanim čelom je motril prusko armado, ki se je razvrščala ob Parthi, da podpre Avstrijce. Tak, kakor sem ga videl tisti dan, mi je ostal v spominu za vedno.

Ze četrte ure se je bataljon zopet pomikal naprej, ko mi je rekel Cebedej:

»Ali si ga videl, Jože?«

»Seveda sem ga«, sem odgovoril, »in se ga bom spominjal vse svoje žive dni.«

»Čudno«, je pristavil moj tovariš. »Človek bi mislil, da ni zadovoljen... Tisti dan po bitki pri Wurschenu je bil vendar videti tako vesel, ko nas je slišal kričati »Živio